

Добрянська Н.В.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових та гуманітарних наук, навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського

Петков С.В.
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри державно-правових і гуманітарних наук, навчально-наукового гуманітарного інституту,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського,

Бортняк В.А.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових та гуманітарних наук
навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського

ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ СТРУКТУР ДЕРЖАВИ ПІД ВПЛИВОМ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

TRANSFORMATION OF STATE ADMINISTRATIVE STRUCTURES UNDER THE INFLUENCE OF THE INFORMATION SOCIETY: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Стаття присвячена розгляду питання трансформації системи державного управління під впливом інформаційно-комунікаційних технологій та можливостей інформаційного суспільства. Звернуто увагу на те, що ці процеси охопили і сферу управління держав, і ті механізми, які були створені для реалізації повноважень державних органів. Значна кількість держав, які зазнали таких трансформацій увійшли в період розвитку нової ідеології державного управління, що отримала назву «Нове державне управління» (New Public Management). Акцентовано, що більшість держав у цьому напрямі змогли знизити державні витрати на утримання апарату службовців, підтримати сприятливий клімат для інвестицій в економіку та забезпечити конкурентоспроможність вітчизняного бізнесу. Водночас, підвищилась ефективність державної служби, професіоналізм державних службовців, їх відповідальність перед суспільством загалом та людиною і громадянином, зокрема. Особливим аспектом стало підвищення якості послуг та посилення довіри до владних структур, що відбулося і з боку населення, і з боку бізнесу. Все це дозволило спрямувати зусилля на реалізацію багатьох напрямів розвитку системи управління у такому новітньому ключі.

Наголошено на важливості запровадження моделі електронного врядування, що стало важливим етапом удосконалення системи управління держави у сфері державної служби та охопила інформатизацію і внутрішню інтенсифікацію процесів в державно-адміністративних структурах, створення системи надання електронних послуг населенню та приватним структурам, а також перетворення електронного врядування у вагомий механізм розвитку економіки держави. Водночас, розвиток електронного врядування став новим поштовхом для розвитку багатьох сфер, що пов'язані з ІКТ, вектором е-розвитку, а також дозволив запустити важливі проекти співробітництва між адміністративними структурами та бізнесом (аутсорсинг тощо). Україна, прагнучи увійти в європейський простір як повноправний партнер, активно використовує набутий досвід у цій сфері та активно запроваджує його в нашій державі.

Ключові слова: органи управління, державна служба, трансформація управлінської системи, електронне врядування, сервісна держава.

The article is devoted to consideration of the transformation of the state administration system under the influence of information and communication technologies and the possibilities of the information society. Attention was drawn to the fact that these processes covered both the sphere of state management and those mechanisms that were created to implement the powers of state bodies. A significant number of states that have undergone such transformations entered the period of development of a new ideology of public administration, which was named «New Public Management». It was emphasized that the majority of states in this direction were able to reduce state costs for maintaining the staff of employees, support a favorable climate for investments in the economy and ensure the competitiveness of domestic business. At the same time, the effectiveness of the civil service, the professionalism of civil servants, and their responsibility to society in general and to people and citizens in particular have increased. A special aspect was the improvement of the quality of services and the strengthening of trust in the authorities, which occurred both on the part of the population and on the part of businesses. All this made it possible to direct efforts to the implementation of many areas of development of the management system in such a modern way.

The importance of the introduction of the electronic governance model was emphasized, which became an important stage in the improvement of the state management system in the field of public service and included informatization and internal intensification of processes in state and administrative structures, the creation of a system for providing electronic services to the population and private structures, as well as the transformation of electronic governance into a significant the mechanism of development of the state economy. At the same time, the development of electronic governance became a new impetus for the development of many areas related to ICT, the vector of e-development, and also allowed to launch important cooperation projects between administrative structures and business (outsourcing, etc.). Ukraine, striving to enter the European space as a full partner, actively uses the acquired experience in this area and actively implements it in our country.

Key words: management bodies, public service, transformation of management system, electronic governance, service state.

Постановка проблеми. Завершення ХХ початок ХХІ століття ознаменувався багатьма трансформаційними процесами, що стали можливими в силу просування інформаційного суспільства. Ці процеси охопили і сферу управління держав, і ті механізми, які були створені для реалізації повноважень державних органів. Значна кількість держав, які зазнали таких трансформацій увійшли в період розвитку нової ідеології державного управління,

що отримала назву «Нове державне управління» (New Public Management).

Більшість держав у цьому напрямі змогли знизити державні витрати на утримання апарату службовців, підтримати сприятливий клімат для інвестицій в економіку та забезпечити конкурентоспроможність вітчизняного бізнесу. Водночас, підвищилась ефективність державної служби, професіоналізм державних службовців, їх від-

повідальність перед суспільством загалом та людиною і громадянином, зокрема. Особливим аспектом стало підвищення якості послуг та посилення довіри до владних структур, що відбулося і з боку населення, і з боку бізнесу. Все це дозволило спрямувати зусилля на реалізацію багатьох напрямів розвитку системи управління у такому новітньому ключі. Для України розвиток системи державного управління є новим та ще не до кінця дослідженим, що актуалізує окреслену нами тематику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років питання, що стосуються системи державного управління, його удосконалення з урахуванням впливів інформаційного суспільства, запровадження нових форм його реалізації через електронне урядування знайшли своє відображення у працях І. С. Куспляк [1, с. 391–399.], Н. П. Бортник [2], Г. І. Жекало, М. Я. Заяць, О. В. Вакун [3], В. М. Фурашев [4, с. 46–49], О. А. Баранов, І. Б. Жилияєв, М. С. Демкова, І. Г. Малюкова [5], Д. Кіях [6, с. 64–65], О. Ю. Бучковська, О. В. Веремчук [7], М. В. Болдуєв, О. В. Болдуєва, С. М. Ісіков [8, с. 118–125], Т. В. Нижній [9, с. 112–116] та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблематики трансформації управлінських структур держави під впливом інформаційного суспільства та доцільності використання його з метою удосконалення національної системи державного управління.

Виклад основного матеріалу. Передусім варто підкреслити те, що за рахунок оновлення підходів у сфері управління в стабільних демократіях відкрились нові можливості для оптимізації управлінських структур та переорієнтації їхньої роботи на принцип ринкових відносин, що в кінцевому результаті стало стимулом для державних службовців підвищити результативність і якість своєї праці. Окрім того, підвищення продуктивності державної служби відбулося з пропорційним зниженням витрат на її утримання за рахунок перебудови внутрішніх процедур у бік їх спрощення та запровадження широко використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Необхідно звернути увагу і на те, що кардинально змінилось ставлення державних службовців до людини. Запровадження принципу людиноцентризму дало змогу відкрити своєрідне вікно можливостей для вибору між різними системами надання послуг, зокрема й тих, які надавались приватними структурами. Зокрема на цей аспект звертає увагу Н. М. Мариняк [10, с. 66–67].

Особливий акцент у цьому питанні варто фокусувати також на розподілені сфер прийняття рішень і надання послуг. Реалізації такої стратегії дозволило запровадження децентралізації, на основі субсидіарності, в результаті якої визначення стратегічних державних пріоритетів залишалось за центральними органами влади, а їх деталізація та виконання покладалось на низові управлінські структури та органи місцевого самоврядування. В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування в Україні відіграють надзвичайно важливу роль в частині виконання пріоритетів держави [11, с. 5–8].

Отож, в основу ідеології реформ було покладено нову увагу про державу і, передусім, як сервісну, що покликана служити людині і громадянину. Поступово зникає уявлення про державу, як таку, що є виключно механізмом примусу, а включає в себе і гарантії прав людини, і громадянське суспільство.

Важливим етапом удосконалення системи управління держави у сфері державної служби стало запровадження електронного урядування, що охопило інформатизацію і внутрішню інтенсифікацію процесів в державно-адміністративних структурах, створення системи надання електронних послуг населенню та приватним структурам, а також перетворення електронного урядування у вагомий інструмент розвитку економіки держави.

Як вважає, О. В. Декалюк, сьогодні інтенсивний розвиток електронного урядування відбувається в державах з різними політико-правовими традиціями. Змінюється порядок надання державних і муніципальних послуг, підвищується відкритість виконавчих органів. Як і в низці інших країн, в Україні функціонує єдиний портал державних і муніципальних послуг, налагоджена єдина система міжвідомчої електронної взаємодії, працює Інтернет-ресурс для розміщення громадських ініціатив. Функціонує система дистанційного надання державних і муніципальних послуг. Нормативні правові акти, спрямовані на регулювання окремих сторін електронного уряду, оновлюються та приймаються суспільством. У відкритому доступі сьогодні є вагома частина інформації про діяльність державних органів, а також велика частина особистої інформації людей, тому на перший план виходять питання впорядкування інформаційних ресурсів на рівні держави, взаємного обміну та ефективного функціонування інформаційних ресурсів, контролю та забезпечення безпеки інформації, громадян, держави [12, с. 44].

Аналізуючи електронне урядування як інструмент модернізації державного управління, З. Я. Павлишин, вказує на те, що залежно від основної галузі використання комп'ютерних технологій вирізняють такі види електронного уряду:

1. «Зворотній зв'язок уряду з громадянськістю» (Government 2 Citizens, G2C) Завдяки такій програмі кожен громадянин зможе отримувати інформацію, заповнювати необхідні документи дома, не витрачаючи свій час і гроші. Завдяки цьому державі не треба виділяти гроші з бюджету на обробку і отримання даних.

2. «Функціонування уряду зі службовцями» ((Government to employees, G2E) Використання даної системи дозволить удосконалити внутрішній зв'язок між працівниками державного апарату. Також це дозволить оптимізувати передачу інформацію від уряду до органів місцевого самоврядування.

3. «Співпраця уряду і бізнесу» (Government 2 Business, G2B) Дозволить автоматизувати виплату податків, проведення тендерів, державних закупівель. На прикладі влади Швеції, яка після залучення електронних технологій заощадила близько 50% на витрати від державних закупівель, можна зробити висновки про ефективність такого способу співпраці;

4. «Функціонування уряду в цілому» (Government 2 Government, G2G) Автоматизація роботи уряду і передачі інформації.

Водночас, аналізуючи світовий досвід у реформуванні державного апарату дослідники робить висновки, що впровадження електронної форми управління сприяє не тільки модернізації державного апарату, а і налагодження співпраці між урядом та суспільством [13, с. 121].

Висновки. Підсумовуючи викладене вище можемо констатувати, що інформаційне суспільство з його можливостями дало людству значну кількість інструментів і механізмів для вироблення дієвої системи органів державного управління. Якщо для одних держав інформаційне суспільство стало можливістю завершення цілої низки глобалізаційних процесів, то для інших, зокрема європейських, воно спрямоване на вирішення проблем окремо взятої людини, передусім, і забезпечення рівного доступу до державних послуг усіх громадян. Саме до цього прагне й наша держава, запозичуючи досвід передових європейських держав, які вже досягли відповідного рівня у процесі формування електронного урядування та створення сервісної держави.

Відкрита та прозора діяльність органів державного управління є тим каталізатором, який показує наскільки електронна держава та електронне урядування досягли мети щодо укріплення зв'язків між різними прошарками суспільства та державою. Окрім того, в умовах

подальшого просування інформаційного суспільства, удосконалення таких механізмів державного управління як електронне урядування сприятиме досягненню чіткого балансу між державою, суспільством та бізнесом, а також підвищенню конкурентоздатності України на міжнародному просторі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Куспляк І. С. Основні теоретичні підходи до поняття «електронне урядування»: порівняльний аналіз. С. 391–399.
2. Бортник Н. П. Електронна держава та електронна демократія в умовах формування інформаційного суспільства. *Академічні візії*. 2023. Вип. 16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/634>
3. Жекало Г. І., Заяць М. Я., Вакун О. В. Сутність та зміст електронного урядування: концептуальний вимір. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1716>
4. Фурашев В. М. Сутність та визначення поняття «електронне урядування». *Правова інформатика*. 2012. № 3(35). С. 46–49.
5. Баранов О. А., Жилияев І. Б., Демкова М. С., Малюкова І. Г. Електронне урядування в Україні: аналіз та рекомендації. Результати дослідження. К.: Поліграф-Плюс, 2007. 254 с.
6. Кіях Д. Електронне урядування в умовах розвитку цифрового суспільства. *Освіта як чинник формування креативних компетентностей в умовах цифрового суспільства*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 27–28 листопада 2019). Запоріжжя. 2019. С. 64–65.
7. Бучковська О. Ю., Веремчук О. В. Електронне урядування як основа взаємодії держави та суспільства в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1600>
8. Болдуєв М. В., Болдуєва О. В., Ісіков С. М. Стан та перспективи розвитку електронного урядування в публічному управлінні України. *Економічний вісник*. 2020. № 3. С. 118–125.
9. Нижній Т. В. Теоретичні засади електронного урядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 20. С. 112–116.
10. Мариняк Н. М. Підходи до розуміння поняття «адміністративні послуги». *Захист прав і свобод людини і громадянина в умовах формування правової держави*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 27 травня 2015 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 66–67.
11. Бортник Н. П., Бортник Ю. О. Місце органів місцевого самоврядування в реалізації Закону України від 23 лютого 2023 року № 2923-IX. *Проблеми захисту прав різних верств населення в умовах воєнного стану*: матеріали круглого столу (м. Київ, 22 травня 2023 р.) / за ред. Р. Б. Шишки, В. С. Кучерявенко. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. С. 5–8.
12. Декалюк О. В. Концепція електронного урядування в практиці зарубіжних країн. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. № 4 (115). С. 43–47.
13. Павлишин З. Я. Електронне урядування як інструмент модернізації державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 119–124.